

43.519

u 124

Budapest, 1903. decz. 20—27.

Könyvtára

I. évfolyam. 6. szám.

ASZÍNHÁZ

MŰVÉSZETI
HEZILAP.

SZERKESZTI:
FALK RICHÁRD.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST,
VIII. BAROSS UTCZA 59.

ÁRA:
20 FILLÉR =

Calderoni és Társa

Budapest,

Váci-utca 1.

Legjobb minőségű

színházi látcsövek,

aluminiumból.

Női látcsövek

fogantyúval.

Zeiss, Busch és Goerz-féle
prismás távcsövek, Salon-
lorgnettek, orrcsipesek és
szemüvegek.

Hőmérők és légszámítók.
Fényképezési készülékek.

Árjegyzék ingyen.

A LEVÉLPÁPIR

Ferencziek-tere 9. sz.

ÁRUHÁZ

karácsonyi vásárját

megkezdte.

= BUDAPEST =

IV., Ferencziek tere 9. sz.

IV., Molnár-utca 35. sz.

Szíves megtekintését kéri

SZÉNÁSY BÉLA

— papírnemű telepe. —

A SZÍNHÁZ

ÍRÁSVISZELŐSÉG.

Megjelenik minden vasárnap.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK:

Egész évre 12 k. — Félévre 6 k. — Negyedévre 3 k.

Egyes szám ára 20 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, VIII., Baross-utca 59. szám.

H I R D E T É S E K

felvétele ugyanott és az összes hirdetési irodákban.

A társadalom a színpadon.

Ha a közönség nem ápolná változékony szeszélyével az irodalmi és művészeti szélsőségeket, a szellemi inyenczfalatok iránti érzék legcsekélyebb nyomát sem találhatnók meg a színházaknak különböző elemekből összeverődött hallgatóságában. Ez az érzék pedig, mely egy enervált tömeg idegcsiklandozásainak pózzal kevert kielégítéséből áll, nélkülöz minden igaz érdeklődést minden komolyságot. Vajjon a fogékonyság hiánya, érettlensége, vagy a romlottságig menő túlérettség, a fertőző társadalmi betegségek feletti, széles mederben, folytatott értekezés nélkül bajos volna eldönteni. Valószínűbbnek tartjuk a psychopathologia magyarázatát. Ez az igazságaiban sokszor megrázólag ható tudomány a beteg testben lakó éretlen lélek hiányos kapcsolatú tudásának összefüggéstelensége mellett mutatja ki, hogy a túléretten fejlődött testtel szemben hátramaradt, éretlen lélek — ez a mai társadalmi átlagegyén — minden komolyabb czállal, momentummal szemben fáradságot mutat. A fásult szellemi szervek nem képesek a magasabb nivóju művek megemésztésére s ha csak az idegekre közvetlenül ható komikum vagy tragikumnak nem sikerül a közvetítő szerepét játszania. Érthető tehát, hogy az ilyen s ezt a színezést megközelítő színházi néző tömeg nem szívesen néz bele a tükörbe. Nem csak mellőzi a társadalmi darabokat, de határozottan elfordul tőlük.

Az egyetemes irodalom fája termékeny dísze az emberiség szellemi kerészetének. Virágai illatoznak kedvezőtlen időkben is, mint a téli ibolya, s minden ágán friss gyümölcs terem. Csak a társadalmi tudományok gyenge hajtásain alig fogan meg a rügy, mintha az érdektelenség fagyos szele működnék a korszerű haladás érlelő melege ellen.

Hálátlan mesterség a társadalmat tudományos írással, könyvekkel nevelni. A rakoncátlan növendék sehogy sem tud tovább jutni az óvodánál, ott is csak a paragrafusok tartják kordában. Ez nem elég, valamit csak kell csiszolni rajta, tanítani. A tiszteletreméltó feladatot újabban a drámaírás vette ki az essay-irodalom kezéből és tételes műveket ír. Levont következtetések alapján vonultatja el a társadalomról felvett mozgó fényképeket. Tulajdonképpen a társadalom tükörképei, melyek lehetnek torzítottak, de semmiesetre sem hazugok, okulásra, tanításra szánvák, életigazságokkal fűszerezett drámai értekezések. A közönség pedig nem érti, vagy nem akarja megérteni. Látja, hallja a külsőségeket, szórakozásában nem keresi az erkölcsi középpontot, de ösztönéből kifolyólag nem is kíváncsi reá.

A tételes drámai művek bírálata veszekedik, vitatkozik; kielégíteni lehetetlen, mert soha sem tudja elérni azt a nézőpontot, mely a mű megalkotása

Országos Színháztörténeti

Múzeum és Intézet

Könyvtára 20.06.1903. 519

alkalmával az író előtt lebegett. A bíráló bányásznyomdokon leszáll a társadalmi rejtelemek tárnáiba, de mindig más alkatú feketegyémántot talál, mint a drámaíró. Innen az örökös ellenkezés. A tételes drámaíró és a bíráló, az a két drámairodalmi tényező illetéknépen nem is fogják megérteni egymást soha sem.

A megkapó témák a célhoz mérten radikális kidolgozást kívánnak. A tételes drámaírónak nem hivatása az enyhítés; az életet s a társadalmat olyannak kell festenie, mint amilyen. Ezt követeli az igazság is, — de nem a bíráló és a közönség, mely utóbbi azt állítja, hogy az ilyen művek reá inesztetikus hatással vannak. Ez hát a választópont, a tételes művek iránt érzetett hidegség oka.

A bíráló minden olynémű állításaival szemben, mely a színpadtól a szép kultuszát követeli s hivatását a szép érzetnek felkeltésében látja — áll maga a drámaíró, mint az igazság profétája. Nem mind szép az, ami igaz, de a szép feltétlenül igaz. Igaz ez a mai társadalom minden fonákágaival, hibáival, bűneivel, de nem szép. Ettől riad vissza a nézőtérre egybegyűlt társadalom s idegenkedik a bírálóval. Ime a legközvetlenebb elismerés a tételes mű iránt, ez maga a siker.

A társadalom nem szereti önmagát látni a színpadon, hiúságból nem néz a tükörbe s mint az öreg Rip van Winkle, nem hisz a képnek; a bíráló megtagad. Ezek adjanak lökést a tételes drámaírásnak fejlődésében, ez az öntudatlan elismerés serkentse a mi íróinkat, akik a kendőzés alatt nem látják meg a hibákat, ez az, amiért nincsenek társadalmi színműveink.

F.

A darabomról.

Mikor ráadtam magam a drámaírásra — keserves mesterség az nálunk — amolyan programféléim volt. Megakartam mindenképp előtt egy magyar trilógiát írni. Az egyikben a hazafiság glóriáját, a másikban tragikumát, a harmadikban komédiáját. A glóriája az, mikor a nemzet megfogy bár, legyőzi az erősebb ellenfél, de mártirokkal gazdagodik története s bukásában is újabb biztosítékát szerzi meg feltámadásának. Ezt akartam megcsinálni Kurucz Fejében.

A magyar hazafiság tragédiája a régi híres — vinné el az ördög a hírét is — magyar szalmatűz, mely hamarabb alszik el, semmint tüze az egész nemzetet átjárta volna. Ezt akartam megírni Bacsányiban.

A magyar hazafiság komédiája a magyar sovínistaság kudarcza a közönyösség az idegenség ellen. Amolyan keserű komédia, mint a Misanthrop, mely voltaképp a legrettenetesebb tragédia.

Ezt a darabot is megírtam, az asztalom fiókjában van, tán ki se kerül belőle soha. Én a tavasz óta ugyanis a magyar sovínistaság olyan komédiáját látom folyni, hogy a valósággal szemben csúffá van előre is téve az én férczelményem.

Programomnak volt egy másik része is. A megváltás nagy problémájával is foglalkoztam. A megváltás után való sóvárgás egykorú az emberrel. Egykor a hit malasztjától remélte, de gazdasági sanyarúság ébresztette sóvárgását.

A megváltás utáni sóvárgásnak ezt a forrongását akartam vázolni *Messiasom*-ban.

Érzem — későn, de annál élesebben — hogy kontárkodtam, a nagy tragédiából korrajz lett a kezem alatt, tán... De minek előzzem meg a közönség itéletét. A töredelmes becsmérés csak ott enyhítő körülmény, ahol hármass birói tanács ítélt, — az ezerfejú Czésár büntető kódexszében nincs ilyen korrekcionizáló paragrafus.

A megváltás utáni sóvárgás azonban még mindig él, él ott is, ahol a hit nem él többé. Hiszen a gazdasági sanyarúság e sóvárgás forrása, az meg még gazdagabban buzog mint hajdanán.

Lelkem egész meggyőződése, heve, tüze ereje azt kiáltja, hogy ezt az újabb megváltást a tudás malasztjaiban kell keresnünk s találnunk. A hit megváltása után a tudományé.

Még nincs elég vértanúja, a lelkiismeretek alszanak még, még nem jött el a nehéz óra, mikor minden kebel jogok ágya s átjár minden lelket a fájás, hogy nyomán egy sóvárgás fakadjon, de eljön annak is a napja, — hírnökei, postái vannak már: — Tolstoj s a vele egyívásuak kik a lelkiismereteket mardossák, hogy felébredszék őket.

Ez új megváltás iránti sóvárgás lenne tárgya ötödik darabomnak. De ezt majd csak végrendeletemben hagyom meg, — amikor már nem lehet érte agyonütni. Pedig nincs szebb halál, mint mikor az a bálvány üt agyon, amit ledönteni segítettünk...

... De hát három apró gyermekem van.

Fényes Samu.

Nemzeti-színház.

Tépett lánczok, színmű egy fölvonásban, *Káprázat*, vígjáték két fölvonásban. Irta: Szikra.

SZIKRA.

Szikra: álnév, a mely mögött *Teleky Sándor* grófnő rejtőzik. Regények, elbeszélések alatt gyakran találkozunk e pseudonimmal; viselője ötletes, éles megfigyelésre valló, stílusos írásokkal szerepel a szépirodalomban. Az írás iránti előszeretetét családjától örökölte, valami jussa volt ehhez a mesterséghez s bizony nem érdemelte meg, hogy ellensége akadjon. Tudniillik ellensége volt az, aki darbjait a Nemzeti-színházban előadatta. Szikráról senkitem tételezi föl, hogy ott lebzsel az igazgató előszobájában, kellett tehát lennie valakinek, aki bevitte, protezsálta és előadatta a két darabot. Ez a valaki nem tett jó szolgálatot az írónőnek. Rávitte Szikrát a forró deszkákra és otthagya a közönség martalékának. Nem figyelmeztette az írónőt azokra a különbségekre, melyek a regényhasábok közt mozgatott és a színpadon

járó-kelő hús-vér alakok közt fönnállanak. Nem óvta őt az éles fénytől, mely a színpadra sugárik, szóval csupán arra serkentette Szikrát, hogy darabot írjon. Akárki volt, fél-munkát végzett. Egy azonban bizonyos: a két darab kezében volt az igazgatónak, dramaturgnak, rendezőnek; elsősorban őket terheli a felelőség, hogy így színpadra bocsáttották. Ha azzal mentegetőznének, hogy javították, formálták a műveket, a válasz arra csak ez lehet: milyen lehetett a két darab a javítás előtt és mi lehetett hát az indító momentum, amely a két darab előadásának alapjául szolgált. A Nemzeti-színház az ország első színpada s nem ismerhet semmiféle kényszerítő körülményt, mely őt arra bírja, hogy ezt, vagy azt a darabot előadassa. Kezdőírnál meg éppen fokozott a felelőség. Senki sem fogja megköszönni, ha időelőtt szóhoz juttatják, elbuktatják és hosszú időre elzárják előle a színpadot.

Most pedig térjünk a tárgyra. A darabok, különösen a *Káprázat*, főúri alakokat mozgatnak. Azonnal elénk tolakszik a föltevés: ime,

DELLI EMMA.

a főúri írónő megragadja az alkalmat, hogy megfizessen a sok szürke skriblernek, aki anélkül, hogy valaha főúri társaságban mozgott volna, grófokat, hercegeket visz a színpadra és ott alaposan elbánik velük: kifigurázza hibáikat, mélységesen elhallgatja jótulajdonosságait és legyalázza őket a sárgaföldig. Csodálatosképpen Szikra sem tett egyebet. Az egész külömség, hogy alakjait nem figyelte a borzas szocialista szemével és nem rajzolta a megvetés őnjával. Nála is csak ködben mozgó alakokat látunk, de lehet, hogy az írónő sem akart bennük többet látni és láttatni. A *Káprázatok*-ban két osztály mozog a színen. A dzsentri, aki a mágnásokba kapaszkodik és a mágnás, aki kikopott saját fajtájából, de még nem tudott megbarátkozni az alatta álló dzsentri világgal. A kivándorlók és a bevándorlók, akik a küszöbön találkoznak, mondja a szerző és hozzáteszi: köztük az üvegfal, amelyen nem tudnak áthatolni. Az egyoldaluságtól eltekintve, jól van megrajzolva a két társaság: a vagyoni pusztulásnak indult dzsentri, aki a főúri nevek fényességéből lop egy kis zománczot a maga szürkeségére és a mágnás, ki leereszkedik, ha érdeke megkívánja. Ez a milieu, más nincs is a darabban. A csöpp mese, vékonyan folydogál. Maga a milieu, ha jól is van megrajzolva, rosszul van beállítva a színre. A jelenetezés kapkodó, ötletszerű, nem színpadias. Amit mondanak találó, végszóra mondott gébeszéd, nem folyik az előbbiből. A csoportok elmondják mondókáikat, amelyekben rendesen van gondolat, azután félrevonulnak. A színpadon, különösen az első főlvonásban sok a tülekedés, veszeke-dés, rendetlenség, ami minden, csak nem artisztikus.

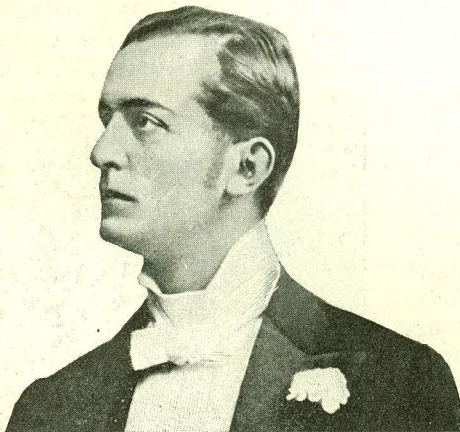
MIHÁLYFI KÁROLY.

A *Tépett lánczok*-ról kevés a mondanivaló. Nem is darab, mindössze néhány ósdi dolgot tárgyaló dialogus. Márkus Emma, Mihályfi, Gál, Horváth, Vizvári Mariska néhány perc alatt eljátszották.

A *Káprázatok* előadása szokatlanul gyenge volt. Delli Emma kitünő művész, azt számtalanszor bebizonyította. Arról nem tehet, hogy neki nem illő szerepeket játszatnak vele. Gabányi sohasem látott dzsentrit, ha ilyennek képzei. Vizváryné alakítása pompásan beillenek — más darabba. Nádayt csak a színlapról ismertük föl.

Kis szerepeikben Boross és Rózsahegyi neveltették meg a közönséget. Az előadáson egy-egy barátságos szóval részt vett a Nemzeti-színháznak majdnem minden tagja.

U.

CSÁSZÁR IMRE.

U.

KÁPRÁZATOK. (Nemzeti-színház.)

A titkár úr darabot olvas.

A titkár: (Egyedül.) És most nézzünk az üzlet után. Ugyis régen pangok... Mióta az ujságírók operettekét írják, nincs kereset... Még a verseket is maguk írják... Szólni sem szabad, a protekciómra sincs szükségük, sőt határozottan kikérnek minden beleavatkozást... Lássuk csak... (Kéziratot vesz elő.) „Bábel tornya“, operette három fölvonásban, írta Buzgó Aladár. (Gondolkozik.) Buzgó... Buzgó... ez nem ujságíró... Brávó... ez kell nekem... (Lapozgat.) Hohó... ez is megírta a verseket... a kis kedves... ez nagyon föl fog sülni... Nézzük csak. (Olvas.) Ez pompásan indul, jó téma... kifogástalan technika... és micsoda fényes versek... nohát ez szemtelenség!... (Tovább olvas.) Hogy mer ez az ember ilyen jó operetteverseket írni? Hát én miből éljek? (Sóhaj.) Istenem, milyen komiszak az emberek, még ezt a kis kenyeret is sajnálják tőlem... (Kopognak.)

Szerző: Bocsánat... Buzgó Aladár vagyok...

Titkár: A darabja miatt jött? Épen most olvastam el. Mondhatom kérem, hogy az első fölvonás fényes.

Szerző: Ennek örülök. Az expozíció a legnehezebb...

Titkár: Persze, persze... csakhogy Önnél a második fölvonás gyöngébb. Ami pedig a verseket illeti...

Szerző: Azok jók ugy-e?

Titkár: Van bennük gondolat, de én...

Szerző: Hát az fölfogás dolga. A zeneszer-

zőm azt mondta, hogy könnyű rájuk zenét írni.

Titkár: Az lehet, de lássa nekem az ilyes- miben praxisom van, én...

Szerző: Különben sem ragaszkodom hozzá- juk, majd írok másikat.

Titkár: (Kissé idegesen.) Ön... Ön... nehéz dologra vállalkozik. Lássa nekem nagy praxisom van az ilyes- miben...

Szerző: Nem csoda, hisz Önnek annyi az alkalma.

Titkár: Kezdjük egymást érteni, én szí- vesen...

Szerző: Elfogadom szíves utasításait.

Titkár: (Félre.) Ezzel nem megyek semmire. (Fenn.) Majd beszélünk a dologról. Tessék eljönni egy hét múlva, addigra referálok az igazgatóságunknak. (Aszerző távozik.)

Ismét egyedül.

(A titkár szivarra gyújt és ír.)

A „Bábel tornya“ című operette sehogyanse nem üti a mértéket. Tárgya ismeretes, techni- kája fogyatékos, versei silányak. A darab annyira rossz, hogy javítani sem lehet rajta... Így ni... ezzel az úrral végeztünk... Pedig sajnálom ezt az üzletet. Briliáns darab, ment volna ötvenszer és nem is lett volna vele sok dolgom. Egyszerűen ráírtam volna a nevem. Östoba ficzkók, mindent megtanulnak, csak azt nem, hogy nálunk csak akkor kerülhet színre az operettejük, ha a titkár írja hozzá a verseket. —i.

Makranczos hölgyek.

(Lysistrata.)

— Operette két felvonásban. Irta: *Bolten-Baekers*, zenéjét szerette: *Lincke* Pál. A Királyszínház ujdonsága. —

Jó öreg Arisztoteleszünk, akit a sikerkalászos szántóföldek aratómunkásai, a szinpadí szerzők hüflenségi vetekedés közben elhagytanak, ha méltónak tartaná, hogy a kottára szedett bohóságokkal foglalkozzék, bizonyára így állapítaná meg az operettek hármass egységét: ötlet, fény és muzsika. Ezeknek a posthumus arisztoteleszi feltételeknek tökéletesen megfelel a *Makranczos hölgyek* című operette.

Bolten-Baekers, a középszerű kaliberű kölni író három esztendő előtt egy meg- lehetősen silány szöveggönyvet szállított Lincke Pál számára, akinek keringői, érzéket megejtő dallamos apróságai ott zsbongtak már a berlini mulatóhelyek sörpárás, füstös levegőjében. Lincke a sovány erü szöveggönyvet friss melódiáinak tömegével szerelte fel s megszületett a *Luna*. Ez az operette, melynek bölcsője körül az orfeumok légköre lengedezett, a szuverenitás öntudatával hódította meg mindazokat az európai szinpadokat és brettliket, amelyekre a kevésbbé féltékeny igazgatók bebocsátották; mert nem egy igazgató akad, aki álszeméremből vonakodott helyet adni az orfeumi diadalokban sütkérező zenésjátéknak. Nyilván megfélekedezett róla, hogy míg némely operetteszínház orfeumi színvonalra száll alá, a dalsarnokok erősen emelkednek az énekesszínházak fokozatára. A *Luna* sikerét a csengő-bongó zenezámoknak ravaszmódon való egymásra halmozása biztosította. A zene a füleket, a kiállítás fénye a szemeket kápráztatta el, úgy, hogy az érzékek zsongítása közben a jó közönség sohasem tudott annyira a darab fölé emelkedni, hogy neccsak hallgatója, hanem bírálója is legyen. De jobb, hogy így volt s az operetteírás és az énekesszínházak szempontjából így is kell lennie. Csak az a jó operette, amelyik teljesen megfogja a közönséget, hogy pillanatra se lehessen úrrá fölötte, különben szétomlik az aranyfüstből készült tündöklő alkotás, mert az operette csipkeszövetes leple nem állja ki a komoly bírálat tekintetét, a rózsaszínű köd mögött rejtőző kedves ostobaságok szottizokká, elmeficzánkoldásokká lesznek, bár a közönség a szép muzsikáért mindig kész a szövegi bottlásoknak megbocsátani.

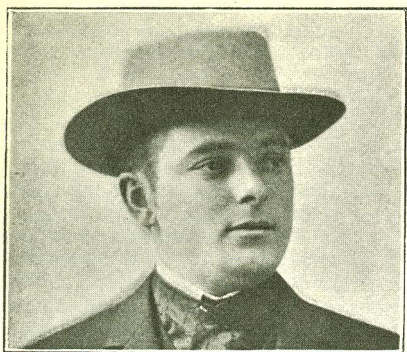
Lysistrata a *Luna* recipéje szerint készült. Megtaláljuk benne az említett hármass operette egységet, habár ötlet dolgában Bolten-Baekers nem erőltette meg magát. Szerves

meséje a *Lysistratának* sincs. Amennyire a szétomló jelenetekből sejthető a hiperoffenbachi operette, neveltető tulzásaival, modernesített ókoriságokkal és görögösített modernségekkel Themistocles korát varázsolja elének a reflektorok és szászínű villamoslámpák fényeivel. Az athéni férfiak évek óta hadakoznak, magukra hagyják vágytól égő asszonyaikat. A nők *Lysistrata* vezénylete alatt elhátározzák, hogy nem bocsátanak férfit a közelükbe mindaddig, míg az athéni férfiak be nem látják, hogy sokkal kedvesebb háboruszkodni a házi tűzhely körül, mint Sparta falai előtt. Ez a határozat nincs inyökre a hazatérő férfiaknak, akik Bolten-Baekers rendelkezése szerint várakozó álláspontot foglaltak el.

Lysistratának különben nem esik nehezére fogadalmat tenni, mert férje Themistocles tábornok felette elme- és ifjúsághányban szenvedő úr. A tábornok azonban magával hozza Leonidást, a csinos spártai huszár főhadnagyot, Leonidás és *Lysistrata* a fogadalmi éj alatt

FERENCZY KÁROLY.
(Márkus Géza rajza.)

PAPP MIHÁLY.

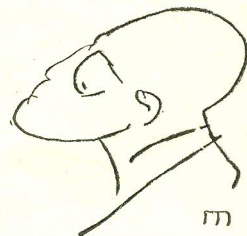
bőkezűen rendezte be. Tetszetős szinterek, áttetsző színes kitonok és kalamiszkok, világitási-hatások, izléses csoportok, gondos és ambiciózus rendezés — ezek voltak az operette előadásának külső erényei.

A főszerepet Fedák Sári — táncolta, selymes tündöklő ruháiban. Nélkülöztük azonban azokat a primadonna-ötleteket, amelyek feltétlen kellékei lennének annak, hogy Lysistrata valóban szereppé legyen. Nagy gyönyörűségünk tellett Bánó Irénben és Szamosi Elzában. A Királyszínháznak ez a két kiváló erőssége, hatalmas hangjával, precziz énekével úgy hatott, mintha Lincke zenéskristályai a hangok szintiszta áradatában olvadnának föl. Első-felvonásbeli kettősük után felzúgott a tapsvihár s megisméltődött ugyanakkor, amidőn kettejükkel Oláh Gyula és Torma Zsigmond énekelt el a második felvonásbeli négyesüket. A *Makranczos hölgyek* előadása határozottan a dalművészet élvezetéhez juttatta a közönséget.

Themistocles szerepében Ferenczy Károly toldotta meg előbbeni nagy sikerét. Ezúttal csak inkább komikus figurájával hatott. Papp Mihály egy kutyamosót játszott roppant közvetlenséggel, kedves, természetes humorral. A fiatal művész egyike a Királyszínház legszerencsésebb akvizícióinak. Polyxo szerepében viszontláttuk Margó Zelmát, a fővárosi színészetnek rég nélkülözött rokonszenves tagját. Ezúttal először próbálkozott komikummal és szerencsés körülmények között. Az ő masszírozó Polyxoja több ízben keltett derültséget.

Leonidas, a nőhódító huszárfőhadnagy, a sokoldalú Thury Elemérben találta meg ötletesen jellemző ábrázolóját. Szép szál ember, deli huszárfőhadnagy volt. Szentgyörgyi Györgyike bájos Amorja és Csataj Janka szemrevaló markotányosnéja egészítették ki a pompás előadást. A karokat és a zenekart Konti mester vezette nagyszerű biztonsággal.

Az operette szövegekönyvét Molnár Ferencz és Faragó Jenő fordították elmésen, kitűnően.

FARAGÓ JENŐ.
(Márkus Géza rajza.)

Una Dramma nuovo.

(Új dráma.)

— Írta: *Tamajo y Bauss.* Bemutatta Novelli társulata a Népszínházban. —

Az *Una Dramma nuovo* színész-dráma így bennünket nemcsak újdonságánál, hanem milieujénél fogva is rendkívül érdekel.

Csodálatos jelenség, hogy *Kean* és a *Hamlet* színészjelenetén kívül nem találkozunk elsőrangú drámairodalmi termékkel, amely a színpad világával fogalkoznék. Mintha a színpadi szerzők elnéznének a kulisszák birodalma felett, amelynek rendeltetése, hogy sikerek vagy bukások szintere legyen s mintha a színpad czéljával és lényegével ellentétes volna az a tett, amely drámai formát öltve a függönyök mögötti komédiákat és tragédiákat vallaná anyagául. Sok író — mondhatni — „tapodta“ ezt a nehezen kimerítő témát, anélkül, hogy

igazán belátott volna annak nagy terénúmba, talán azért, mert a szerző, aki az életben megfigyelő, a színpadon figyeltté lesz s annyira lekötik érzékeit a színpad külsőségei, hogy ügyet se vethet a körülötte áramló hallgatag vagy az öltözők fala közt lezajló viaskodásokra.

A művészet többi ágának képviselői inkább ihlették a drámaírókat arra, hogy darab-hőssé dolgozzák fel a művészeket. Lehet azért, mert a festőkben, szobrászokban alkalmas egyedekeket láttak, mint a hogy mint egyén körül könnyű is, körülöttük jó drámai mesét szőni. Ellenben fölötte megnehezíténé a színpadi szerző feladatát, ha a művészet tömegesen, például képzőművészeti társulat, vagy művészkolonia alakjában akarna színpadra vinni. Hasonlóképen nehéz feladat több színjátszó művészt, pláne egész színházat, mint dráma-tárgyat, a színházi közönség elé felvonultatni. Ez magukra az előadó szereplőkre is súlyos kötelességet ró: kettős illúziót kell kelteni, meggyőzi a közönséget arról, hogy a színész-színészt játszik. *Kean* segédalakjai olyan színészek, akik jellemzőek, de kevésbé cselekvő jellemek. *Kean*-en kívül pedig egyedül a mesteri *Delobelles* (az egyetlen színészalak a *Fromont és Riszler*-ben), de csak a színházak világának töredékeképpen, említhető fel a találon ellesettek közül.

A színjátszás gyermekora óta különváltak azok, akik ezt a mesterséget, művészetet üzik. Az emberektől való különválás, idők során, kivállással nőtt és e processzus alatt a kivált színészek külön társadalomná forrtak össze. A színésztársadalom kiaknázhatatlan kincsesbányája a kutatónak. Itt kél versenyre az ambíció, hiúság, nagyravágyás, tudás, nyomor, irigység, álbarátság, szerelem és a szenvedélyeknek fordulatokban változatos viaskodásában érdekesítő események játszódnak le. Események, történetek, amelyekhez hasonlót a ragyogó fantázia sem találhat ki.

Tamayo y Bauss spanyol drámaíró mélyebben pillantott bele a színészek világába, mint többi európai kollégája. Színpadra való anyagot talált benne és megírta a *Dramma nuovót* még pedig nagyon óvatosan. Ugyanis, hogy tőle telhetőleg kijátsza a bírálat és közönség ellen-örzését, nem a mai korban, hanem a XVII. században; Shakespeare idejében játszattja a darabot.

Shakespeare színháza egy fiatal szerzőnek „Lautre“ című új drámájára készül. Az első felvonást a főszereplő színész Yorik házában olvassák fel, s ugyanitt megbeszéli a szereposztást is. Yorik, aki eddig csak komikus szerepeket kreált, kijelenti, hogy ő az „új drámá“-ban Ottavio-nak, a drámai hősnak szerepét fogja játszani, amely szerep riválisának Waltonnak lett volna új szerepe. Ottavio öreg lovag, akit fiatal felesége gyámfiával Maufredoval csalja meg s párban őt meg is öli. Shakespeare Yorikot lebeszéli, hogy egyéniségének meg nem felelő, szerepet játsza, de végre is kiosztja számára a kívánt szerepet. Yorik együtt tanulja a szerepet fogadott fiával Edmonddal és nejevel Alice-szal. Ők ketten, kik mint az „Uj drámá“-ban Manfredo és Beatrice, szeretik egymást és nagyon nyugtalanok a szereptanulás alatt. Yorik nem érti a nyugtalanság okát, de Walton értésére adja, hogy senki a megcsalt férj szerepét jobban nem fogja eljátszani, mint ő. Edmondo és Alice tartanak attól, hogy Walton viszonyukat felfedezi és szökést terveznek; Shakespeare közbe lép és így szól: „Ismerem az igazságot, Ovakodjatok Waltontól.“ Abban a pillanatban pedig, mikor Yorik szerepét elpróbálván felkiált:

— Hálátlan feleség, vigyázz! — Alice lábai elé borul s bocsánatért esdekel. Shakespeare lélek-jelenléte megmenti e jelenésnél az asszonyt s oda szól az elfogult Yoriknak:

— Remekül alakítja a szerepét, ha így fog játszani, óriási sikerünk lesz.

A második felvonásban Yorik egy próba alatt a színpadon elájul és a szerző zugolódik, hogy a megcsalt férj szerepét nem a drámai hős Walton játsza. Yorik kijelenti, hogy ő, felesége, Alice miatt nyugtalan. Azt hiszi, hogy már Alice nem vonzó-dik hozzá, mert nálánál jóval korosabb. Yorik kéri Edmondot, hogy legyen segítségére Alice kedvesé-nek kipuhatólására, talán Walton vagy pláne Shakespeare lesz a kedvese. Edmondo igyekszik gyanúját eloszlatni. Yorik Waltonra is gyanakszik és felszótítja őt, hogy tegyen vallomást, Walton harsány hangon oda szól: „Feleséged hűtelen.“ Yorik Shakespeareat is megtámadja, hogy elcsábította feleségét, de Shakespeare nem hederít többé Yorikra e kijelentés után.

ERMETE NOVELLI. (Kürthy György rajza.)

A harmadik felvonásban a színen látni Yorik és Alice öltözőjét az „Uj dráma“ előadása előtt. A rendező, Bukafner, a szerzővel beszélgetvén, a legnagyobb sikert jósolja neki és átad Waltonnak, aki a komikus szerepet játssza, egy levelet, amelyet Walton mint Landolf a színpadon köteles átnyújtani a megcsalt férjnek Okávionak. Hallható már a színen a nagy taps, mely Yoriknak szól. Walton éppen meglátja, hogy Edmondó és Alice levelet nyújtottak át egymásnak s amint Alice visszatér jelenése után öltözőjébe, Walton elveszi tőle Edmondó levelét, Yorik éppen megjelenik az öltözőben, de rögtön elsiet jelenésére a színpadra és így nem vette észre a levelet. Shakespeare megtudja Walton tervét s miközben szemrehányásokkal illeti őt, ráparancsol, hogy Alicet mentse meg. A végzet azonban úgy intézkedik, hogy Walton azt a levelet adja át Alicenek, melyet a rendező utasítása szerint a színpadon a megcsalt férjnek kötelessége átadni s Walton Edmondó szerelmeslevelét magánál tartja. Shakespeare ezt a cserét csak későn veszi észre. Most tabló következik: Ottavionak a megcsalt lovagnak, kastélya van előttünk, ahol Walton Yoriknak egy levelet köteles átadni (azt a levelet, amelyből Ottavio megtudja felesége elcsábítójának nevét) Walton a színpadon átnyújtja Yoriknak Edmondó szerelmeslevelét, Yorik elsápad és szerepét elfelejtve, tekintetével végigméri nejét, Alicet és Edmondót, de csakhamar magához tér és bámulatos önuralommal játssza tovább szerepét és a dráma előírása szerint párbajra készül felesége kedvesével. Edmondó alig védekezik s Yorik törével keresztüldöfi őt. Shakespeare megjelenik a közönség előtt s kijelenti, hogy Yorik, aki szenvedélyes szerepétől elvakítva, önuralmát elvesztette, partnerét akaratlanul megölte. Így végződik a dráma.

A meséből kitűnik, hogy a *Dramma nuovo* nincs minden érdekesség híján. Belemarkol a színészek világába, csakhogy túlságosan romantikusan van feldolgozva. Kétségtelen, hogy más milieuban sokkal nagyobb hatású lenne. Értékét a Népszínházban vendégszereplő Ermete Novelli átdolgozása sem emelte. A színészek társadalmára vonatkoztatva sok pszichológiai momentummal lehetne még foglalkoznunk, de a jelen bírálat szűk kerete felment a további fejtegetések kötelezettsége alól. Az bizonyos, hogyha Novelli nem fedezte volna fel magának Yorik parádés szerepét, a *Dramma nuovo* aligha lépte volna át a Pyrenei hegységét, amivel Kelet-Európa nem sokat veszített volna.

Ermete Novelli miután Sylokkal, Lear királyllyal és Ödipus-szal, legnagyobb alkításával elkápráztatta a budapesti közönséget, utolsó vendégjátékaul Yorikot mutatta be. Szédítően nagy volt. Sokkal kevesebb jelző van a kritika tárházában, mint amennyi jelzővel Novelli ellátja hatalmas, megdöbbentően művészi alakításait. Fájdalma, haragja, kétségbeesése, fájó elmélkedése Novellinek egy-egy lélektani csodatette, amelynek láncolata az ő bámulatra méltó színezésével együtt Yorik mesteri ábrázolásává összegeződött. A többi szereplő eltörpülő statisztá volt mellette. A mi közönségünk Novelli első budapesti vendégszereplése óta híve és bámulója a művésznek s ezúttal is zúgó tapsviharral ünnepelte őt a felvonások végén és lelkesen hívta a lámpák elé Novellit.

Dramaturg.

A szerzői jog védelme.

A magyar színpadi szerzők jogai tudvalevőleg a legrendezetlenebb viszonyok között szorongnak. A szerzői jogvédelmet célzó paragrafusok tömege érthetetlen kaosz, amelylyel szemben a magyar szerzők teljes tájékoztatlan-ságban állanak. Specziális védelemben nem részesül a szerzői jog, csupán a szellemi szabadalmakra vonatkozó határozatok óvják meg némileg a gyakorta jelentkező jogcsorbító szándékok elől.

Mindenképen érdekes s e téren haladást jelent, hogy a szellemi szabá-dalmakat illető törvények revízió alá kerülnek és e munkaközben a szerzői jog fogalma, védelme tiszta körvonalozást fog nyerni.

Addig is szolgáljanak tájékozásul a következők:

Mint az írói művek általában, úgy a színművek és zenés szindarabok is, a szerző halálától számítót ötven évig részesülnek védelemben. Az álnév alatt vagy a szerző nevének felemlítése nélkül előadott színművek azonban csak a megjelenésüktől számított ötven évig védetnek meg. De ha a szerző neve — daczára az álnévnek — a szerzői jogot beiktató hivatalnál bejelentetett, a szerző halálától számítva részesül ötven évig védelemben.

A színművek és zenés színművek előadására, azoknak gépi többszörösítettségére kizárólag csak a szerzőnek van joga. A gépi többszörösítés és nyilvános előadás két különálló dolog. A kiadó, ha a mű gépi többszörösítését megszerezte, a nyilvános előadás felett még nem rendelkezhet; viszont nem adhatja ki a művet, az, aki a színmű nyilvános előadási jogát megszerezte. Zenésdarabokból színpadon kívül, nyitányok, felvonásközi és egyéb zenerészek — ha már nyomtatásban megjelentek — a jogosult egyén beleegyezése nélkül is előadhatók.

Ha a műnek több szerzője van — bár a törvény intézkedése szerint a zenés-szindarabok is egyszerűen „csak“ szindaraboknak tekintetnek és a szövegnek, mint írói műnek, juttatják az elsőbbséget — a zeneszerző beleegyezése is elég a színmű előadásához.

A színmű jogosult fordítója saját fordításának előadása tekintetében védelemben részesül és a szerzővel egyenlőnek tekintik. Fordítását sem előadni sem gépileg többszörösíteni engedelmé nélkül sem lehet. Nem tilthatja azonban meg, hogy a védelmi időn túl más ne fordíthassa és elő ne adathassa a színművet. A védelmi idő, ha a szerző a fordítás jogát magának fentartotta és ha fordítást a mű megjelenésétől, vagy az eredeti darab előadási napjától számított hat hónap alatt befejezte és azt beiktatás végett a szerzői jogot beiktató hivatalnál bejelentette — öt évig tart.

Rumi Miksa.

A siker titka.

- I. Színigazgató: Gratulálok, gratulálok. Olvastam a lapokból, milyen óriási sikere volt a tegnapi bemutatódnak.
- II. Színigazgató: Óriási? Ez nem szó. Példátlan! Páratlan!! Azt láttad volna, hogy tombolt a közönség! Minden dalt hétszer ismételtettek meg, hiába pissegett a földszinten a contremine. A komikusomnak ki akarták fogni a lovait. De nem engedte.
- I. Színigazgató: Gratulálok, gratulálok. És mikor lesz az új premiéred?
- II. Színigazgató: Holnapután, természetesen. A nemzeti eszme kívánja, hogy minél több szerző jusson szóhoz. Egyébként a tegnapi sikerre való tekintettel az új darabot gondosan előkészíthetem.
- I. Színigazgató: Te, mondd csak, honnan van, hogy neked újabban minden darabod megbukik?
- II. Színigazgató: Nekem? Hát nem olvastad a lapokat?
- I. Színigazgató: Olvastam, de . . . tudod, nekem is volt tegnapelőtt premiérem, sőt holnapután megint lesz. És a lapok mind el voltak ragadtatva.
- II. Színigazgató: És igazuk volt. Ott voltam a bemutatón. Micsoda darab, micsoda előadás! Az a bonvivánt, az a szeleburdi!
- I. Színigazgató: No látod. Minden nagyszerű nálad is. S a sikereinkre való tekintettel mégis mindegyre új darabot készíttünk elő gondosan.
- II. Színigazgató: Ami engem illet, én tudom, hogy nálad mi a baj.
- I. Színigazgató: Oh, ami engem illet, én is tudom, hogy nálad mi a baj.
- II. Színigazgató: Tudod? No erre kíváncsi vagyok, mert én nem tudom. Az én színházam valamikor a legnépszerűbb színház, — hogy ne mondjam a legnépszerűbb színházabb — volt egész Budapesten. S most . . . Érthetetlen.
- I. Színigazgató: Tudod mit? Megmagyarázom a bajodat, ha előbb te is megmondod, hogy nekem mi a bajom?
- II. Színigazgató: Szívesen. A te bajod az, hogy elkényeztetted a közönséget. Annyit mulattak már nálad, hogy ha csak annyira mulatnak, mint a mult és az azelőtt való alkalommal, akkor nem mulatnak. Ez a *toujours per dix* csömörje. Röviden szólva: a te kitűnő előadásaid tönkretették a te kitűnő színészeidet.
- II. Színigazgató: ???
- I. Színigazgató: Tudom, hogy meg leszel lepve. Látod, én már színházad tüneményes sikerei korában, mikor az egész világ csodájára járt ördöngösen gyors

masinára járó előadásaidnak, sokat gondolkoztam rajta, lehet-e ilyen tempóban szindarabot játszani és jól játszani? S már akkor úgy találtam, hogy így csak viczczekek lehet csinálni, vagy elmondani, szintjátszani, alakítani nagyon bajos. A sikereid mégis egymást érték, mert hiába, a közönség szereti, ha neki viczczekek mondanak és csinálnak.

II. Szinígazgató: Akkor hát hogy akarod ebből a mostani sorsfordulatot kimagyarázni?

I. Szinígazgató: Rögtön ott leszek. A te kitűnő színészeidnek az a feladatuk, hogy mindig új és új öltözetekkel mulattassák a közönséget s így lassanként elszoktak attól, hogy új és új embereket, új és új milieuket játszanak. A te művészeidben a közönség évek óta ugyanazokat a hölgyeket és urakat látja viszont, új toalettekben, új viczcel és bonyodalmakkal is, megmegengedem, — de az egyik mindig ugyanaz a vidám házasságtörő, a másik mindig ugyanaz a naiv fajankó, a harmadik mindig ugyanaz a felszarvazott férj. Néha Armandnak hívják az egyiket és foglalkozására ügyvéd, máskor Jacquesnek, a másikat és foglalkozására bankár; de egyénisége, különös természete, multja, jelene egyiknek sincs. Jól nevelt mozgó fonográf valamennyi, aki kitűnően adja vissza a szerző által belemondott tréfákat.

II. Szinígazgató: (Ingerülten.) Köszönöm. Úgy látszik, te nagyon jó igazgató volnál — az én színházamban. De nem mondanád meg, miért nem használod nálam szerzett tapasztalataidat a magad portáján?

I. Szinígazgató: Nálam? Az más. Az én primadonnám ma francia vicomt, holnap londoni utczaseprő. Az én komikusom ma kínai kuli, holnap saját magának nagyapapája.

II. Szinígazgató: Ezt én sem állítom, sőt elismerem, hogy nincs az a bőjti prédikáció, amely hosszadalmasabb volna a te előadásaidnál. Amíg a te primadonnád egy ötletet az indokolásával, az előzményeivel és következményeivel kifejti, azalatt nálam két darab diadalt aratott s le is került a műsorról.

I. Szinígazgató: No hát!?

II. Szinígazgató: No hát, — mondd? Szóval — szerinted — nem ez a sikereid titka? Nem bánom. Tudok én mást is. A te színházad is kisiklott egy kicsit. Oda a publikum régtől fogva nem nézni és szórakozni jár, hanem közreműködni és ünnepelni. Sokszor sajnálom a te közönségedet, mikor homloka verejtékében kénytelen percekig tapsolni és hahotázni, virágot szórni és tombolni, akár tetszik neki, akár nem, — becsületből, pártállásból, nehogy a mai ováció a tegnapi mögött maradjon s az ellenpárt felülkerekedjék. Ha a te színházadban valaki annyit tapsol és akkor nevet, amennyit és amikor neki tetszik, akkor rosszul teljesítette kötelességét s a rossz lelkiismeret elrontja az estéjét. Aki meg nem pukkan, mikor a primadonna viczczet mond, arra az egész közönség ellenséges, gyanakvó szemmel néz; minek jött ez ide, hangulatot rontani? Így a szórakozásból verejtékes ügybuzgalom lesz, mely még a legjobb dolognak igazi, benső élvezetét is megzavarja. Úgy vagy te a sikereiddel, mint a fővárosi bankdirektor a hivatalban elmondott anekdotáival: örjögő tetszészaj kíséri a legnagyobb ostobaságot, de a legkitűnőbb bonmot-on sem tudnak lelkükből mulatni a hűséges rabszolgák.

I. Szinígazgató: Igazán nem értelek, még ha állna is minden a primadonnáimra. De hát a többiek?

II. Szinígazgató: A többiek? Megbocsáss, de azok nincsenek. Neked van egypár primadonnád, — például komikus-primadonnád is. De van-e tenoristád, van-e baritonistád, van-e buffód, van-e énekes sihedered, van-e koloratur-énekesed, van-e altistád, basszistád és így tovább?

I. Szinígazgató: (Mérgesen): Hát neked tán van?

II. Szinígazgató: Igaz, biza', nekem sincs. Bocsánat, tévedtem . . .

(Mindkét színígazgató hosszan, mélyen hallgat.)

I. Szinígazgató: Te, van egy ideám.

II. Szinígazgató: (Meglépetten): Neked? Halljuk gyorsan!

I. Szinígazgató: Ha te olyan kitűnően érted az én színházamat s én olyan kitűnően a tiedet, — cseréljünk.

II. Szinígazgató: Nem, barátom, ezt mégsem tehetem. Mert, ha már mindenáron sikereket kell aratni, inkább a magaméit aratom; azok sokkal olcsóbbak.

I. Szinígazgató: (Búsan): Egyszer lett volna egy ideám a felvirágoztatásomra s az se sült el.

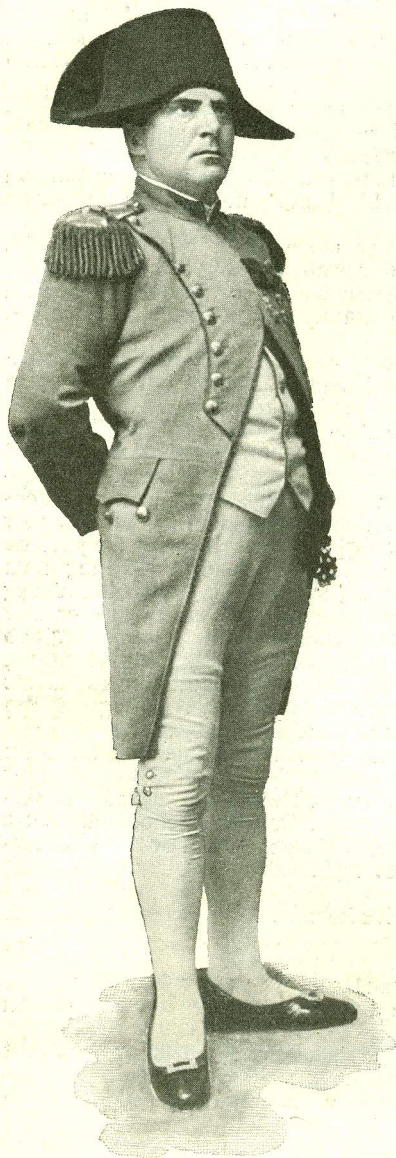
II. Szinígazgató: (Búsan): Egyszer van valakinek egy ideája a megmentésemre s az is őt mentené meg . . .

F. Zs.

Bonaparte.

— Történelmi színmű. — Irta: *Béldi Izor* dr. — A Népszínház ujdonsága. —

Napoleon bármennyire drámai hős is, ismerve őt és élete folyását, szánakozást érzünk annak elmulása felett, akit a sors keze irgalmatlanul a porba taszított, miután előzőleg fölemelte az egekig. Ez az igazság; így kellett történnie. Az ember, ki büszkeségből, hiúságból százezreket visz a vágóhidra, jövő nemzedékeket öl meg csirájukban, súlyosabb büntetést érdemelt, mint hogy elhagyottan haljon meg egy sziklás szigeten.

SZIRMAI IMRE.

Ha fiatalon, mikor telve tehetséggel és akarattal, ment előre pályáján, útját állják és szerencsétlen körülmények arra kényszerítik, hogy letörve félrevonuljon, sajnálhattuk volna a derék, tehetséges katonát. De ő előre ment. Eleinte becsületes érzések vezérelték. Szolgált hazáját, mint jó katonához illik és arra törekedett, hogy magából embert faragjon, aki pozíciót foglal el a társadalomban. Ehhez joga volt; kell, hogy az emberben éljen ambíció. Ámde Napoleon, mikor fölküzdötte magát arra a polczra, melyről egykoron álmodni sem mert, vérszemet kapott és tovább kapaszkodott. Most már hiányoztak belőle a nemes rugók. Erősen hangoztatta ugyan, hogy hazája érdekében cselekszik, voltaképen az uralomra vágyó korzikai dolgozott benne. Lábainál akarta látni az egész világot, ámde nem abban az értelemben, hogy ő képviseli Franciaországot, hanem a szó igazi értelmében, a saját lábainál. Ki akarta elégíteni azt a gögöt, melyet ő, az egyszerű szülők gyermeke érzett, a nagyok és fényesek iránt. Ereztetni akarta a fényesekkel, azt a megvetést, melylyel ma viseltetik ellenük minden borzas szoczialista. És sikerült.

Őt csak nemzete csodálta, a könnyen hevülő francia nemzet, amely a dicsőséges idők közepette nem kereste a szerencsés hadvezér tetteinek rugóját, csak az eredményt látta. És ez az eredmény, sok győzedelmes csata, hír, dicsőség volt. Kortársai nem csodálták, csak rettegték tőle. A koronásfókkal érezte a megvetést és ezek fogcsikorgatva túrték, hogy a közjük tolakodott senki dik-táljon nekik. Sohasem küzdött igazságos ügyért, mert még akkor sem lett volna igazságos az ügy, ha csakugyan Franciaországért küzd, ha csak-

BÉLDI IZOR dr.

P. LUKÁCS JULISKA.

ugyan arra törekszik, hogy országát föléje helyezze a többieknek. Mrért? Miért álljon egy nemzet a többi fölött, ha ezt a felsőbbiséget csak fia kardjával, vérével tudja kiküzdeni. Nem, a francia nemzetben sohasem élt a vágy, hogy parancsoljon a többi népeknek, csak Napoleonban, az emberben magában, lángolt ez az olthatatlan szenvedély. Nemzetek büszkesége lehet: kulturával emelkedni a többiek fölé, de karddal kezükben csak a barbárok ambícionálták az uralmat.

Napoleon csak magáért cselekedett. Akarta, hogy csodálják és tapsoljanak neki. *Színész* volt ő a legjavából. Ez az az alap, melyen még senki sem rajzolta meg Napoleont. Pedig ez volna az igazi Napoleon darab. Hiszen tetteiben, beszédeiben lépten-nyomon megnyilatkozik a színész. Apró anekdoták ezrei ezt az egy jellemvonását domborítják ki. A front előtt, a zöld asztalnál mindenütt színészkedett és hatásra dolgozott. A színészetet magát kedvelte és támogatta. *Béldi* dr. darabjában nagyon jól van megvilágítva ez a jellemvonása. Kár, hogy csak egy jellenetben csillant fel, azután rögtön kihuny. Arra a jelenetre célzunk, amikor Napoleon fölszólítja Talmát, hogy játszanak el együtt valami drámai részt és Napoleon javitgatja a nagy Talma előadási modorát.

„Ezt én így mondanám“ jegyzi meg a művésznek és elmondja az illető részt más felfogásban.

Hogy Napoleon színész volt, azt a színészek érzik a legjobban. Ezért áhítozik a drámai színész arra, hogy Napoleont játssza és ezen vágyakozás szüli a Napoleon darabokat.

Béldi dr. darabja nem mulja felül az eddigi Napoleon darabokat. Ahogy ő megírta, inkább az ifjúság számára való mű ez. Nem tett egyebet, minthogy színpadra vitte az ismert történetimomentumokat, még pedig Dumas tájékoztatása alapján. A Bonaparte tulajdonképen Napoleon történetének tanítása szemléltető alapon. Napoleonját csak beállította a különféle milieukbe és néhány igen ügyes színpadi jelenetbe, amelynek kipróbálthatósága, ezúttal is bevált. Szerep csak egy van a darabban, a Bonaparté-é. Szirmai Imre játszotta nagy igyekezettel, de nem tehet róla, hogy a szerep csak arra ad alkalmat, hogy végigszavalja a színész. A „Szókimondó asszonyság“-ból ismerjük és méltányoljuk Napoleon alakítását. A női szerepet, mely elenyésző, Lukács Juliska játszotta. Néhány kedves jelenete volt egy fiatal, tehetséges kezdőnek, Szántó Ilonának. *u.*

SZÁNTÓ ILONA.

Színfalak mögött.

Tegnap temették el testvérét,
Már már dalolt a színpadon,
Mosolygó arcán meg nem látszott
A bánatszülte izgalom . . .
Szegényke . . . tánczolt és dalolt,
S a szíve lassan haldokolt.

A taps felzúgott, mint az orkán
És véget ért a felvonás,
A tapsot szépen megköszönte
Hajlongva, mint az már szokás.
Aztán a színfalak megett
Hullatott égő könnyeket.

Szívét nagy, fojtó kín emészté,
Lesujtá őt a fájdalom,
Fáradt szeme még elmerengett
A frissen ásott hantokon;
Megtörte a nagy zokogás:
De jött a másik felvonás!

Vidor Marczí.

A kutyamosó.

— A Vígszínház újdonsága. — Bohózat 3 felvonásban. — Irta: *Tristan Bernard.* —

Tristan Bernard-nak — aki pedig éppen olyan kedvelt humorista Párisban, akár Courteline, Capus, Allais vagy Xanrof — nincs szerencséje nálunk. Az ugyan-csak a Vígszínházban bemutatott „*A láda titka*” című darabja gyorsan lekerült a műsorról, s ez a mostani esztendő is magával fogja vinni „*A kutyamosó*”-t. Talán a szent karácsonyt sem ünnepelheti meg a kedves, meleg és szép Vígszínházban a pénteki újdonság, noha nem lehet bizonyos előnyös tulajdonságokat elvitatni tőle. A számtalanszor feldolgozott témát — egy párisi világi fegyvergyakorlatának tartamára ordonáncznak áll be az imádott nő férje Dalbert őrnagy mellé s egy csomó sanyarú helyzet után feleségül veszi felebbvalója hugát — eléggé ügyesen kezeli ugyan Tristan Bernard, de a francia bohózatírók boszorkányosságából nincsen benne semmi. Balkézzelet és — lassan. Könyvben, hirlapi cikkben élvezhető esetleg, amit produkál, ám a színpadon lépten-nyomon elmarad a színészei mellől. S ha „*A kutyamosó*” premiéréjén mégis estek kaczagások, s nem csupán szelíd, udvarias mosolyok, tisztán a pompás előadónak tudható be. Hegedüs, Góth, Szerémy, Kertész Ella, Gazsi Mariska, Harmath Hedvig, Tapolczai úgy szervirozták s — itták meg az almabort, mintha az a legfinomabb pezsgő lett volna. „*A kutyamosó*”-t a káprázatosan elmés *Heltai Jenő* ültette át magyarba. Miért nem fordíttatnak néha színigazgatóink egy-egy hazai darabot is vele? □

HEGEDÜS GYULA.

A zsidószínház.

A bigott zsidóság nagyon haragszik Heijermansra a *Ghetto* miatt, melyet a Királysínház gondos előadásban ismertetett meg a budapesti közönséggel. Arra nincs hatalmuk a neheztelőknak, hogy az őszintéskedő darabot betiltassák; de csökkenteni igyekeznek legalább a hatását. Egyszerű módjuk van rá: parodizálják. Már egy fővárosi kávéházban is, ahol daltársulatok tanyáznak, adnak elő olyan bohózatot, amely a *Ghetto*-t figurázza ki.

A *Ghetto*-nak, bárhogyan ítéljék meg, van egy kétségtelen érdekessége: az eredeti, új felfogás, amelylyel a szerzője Zahel-t, a főszereplőt beállítja a milieu-be. Eddig csak az elnyomott faj *rokonszenves* képviselőit láttuk a színpadon, leszámítva *Shylock*-ot s néhány sokkal jelentéktelenebb írónak egy-egy színpadi alakját.

A *Ghetto* miatt haragvóknak nincs egészen igazuk; maguk a zsidó szerzők akárhányszor szerepeltetnek ellenszenves zsidóalakot, ha az igazság úgy kívánja. Megteszik ezt minden aggodás nélkül, nem tartanak a visszahatástól, amely nem is gyöngítheti meg a hatalmas zsidóirodalom erejét s befolyását. Mert a messze keleten, a lengyel- és orosz zsidók között virágzó színmű-irodalom is van új-heber nyelven s a népnyelven is. Az utóbbi rontott német-heber s orosz-lengyel szavak keveréke. Van ma is két elsőrangú talentumuk: *Mapu* és *Smolenski*, akiknek műveit mostanában kezdik lefordítani németre.

A zsidószínház kétségtelenül ősrégi s a purimjátékokból, a zsidóársang mulatságaiából, tréfáiból sarjadt ki. Ezen az ünnepen örül Izráel népe, szól a zene, tömérdek maskara jár-kél (Noé az állataival, Dániel az oroszánokkal stb.). Legfontosabb azonban

az Ahasverus-játék, amelynek főszereplői Ahasverus, Eszter, Mardoháj és a sötétlelkű Hámán.

A darab a helyi viszonyokhoz alkalmazkodik. Ahasverus király egyben Kázmér lengyel királyt ábrázolja, aki privilégiumokat adott a zsidóknak. Eszter királynő egyben Eszterke krakói zsidóleány, a jó király kedvese. Hámán pedig Chmielnicki, a kozákok kegyetlen hetmanja, aki 1648-tól 1658-ig félszázévezernél több zsidócsaládot lemészároltatott. Kolomeában van egy zsidószínház, amelyben ma is óriási sikerrel adják elő ezt a darabot.

Pompás vígjáték *Az okos Thámár*, amely legközelebb Berlinben is színrekerül. Ebben egy nagyon ellenszenves zsidó kereskedő is szerepel. Érdekes különben, hogy benne s a legtöbb zsidódarabban, még a legszomorúbb drámákban is szerepel egy komikus alak, egészen úgy, mint a Shakespere drámáiban.

Hogy kiváló zeneszerzőik is vannak a zsidóknak, azt tudhatja a budapesti közönség a Szulamit-ból, amely pedig nem is a legjobb zsidó-operák közé tartozik. Színészeik közül a *Kanner*-ek a legjelesebbek. A *Kanner*-famiában már kétszáz esztendő óta apáról-anyáról fiúra-leányra száll a színész-foglalkozás.

A színpad, a szcenéria kezdetleges. De van egy dolog, amiben utolérték a modern kort: a primadonnaháborúságokban. Tarnow-ban ez évi április havában két énekes primadonna versengett s Hebron rózsái miatt akkora botrányok keletkeztek a teátrumban, hogy a rendőrség egy hétre bezáratta a helyiséget.

Tábori Kornél.

Vidéki színházak.

Szegeden a hét eseménye Jászai Mari vendégszereplése volt. A nagy tragika *Lady Windermere* és *Stuart Mária* czimszerepeit játszotta. A szegedi közönség nagy ovációkban részesítette a művésznőt. — Hettyei Aranka a *Makrancos hölgyben* lépett fel és partnerével Bihari Ákossal együtt zajos tetszést aratott.

Nagyváradon Ruzsinszky Ilonának tapsolt a közönség a Koldúsdíákban és Szép Galatheában. Méltóan osztozott jüvele a sikerben Haller Irma.

Kassán szerdán este kezdődött a cigányverseny. — A kassaiakhoz hűtlenné lett Komlóssy Emma, a Népszínház művésznője vendégszerepelt néhány estén át.

Miskolczon Pethes Imre a Nemzetisínház művésze vendégszerepelt nagy sikerrel. Cy-

rano de Bergeracban és a Dolovai nábób leányában. Németh József társulata bemutatta a *Tavaszt*, melyben Garzó Adél, Székely Anna, Véghelyi Angela, Rátkay, Szadai és Füredi fényes sikereket arattak. Bemutatták még egy helybeli szerző Serédi Jenő dr. hírlapíró sikerült vígjátékát: a *Hirt*. A főbb szerepek Rátkay Emilia, Molnár Vilma. Rátkay Márton és Sík Rezső kezeiben voltak, kik a szerzővel egyetemben nagy sikernek örvendhettek.

Pécsett a *Heidelbergi diákéletet* mutatták be kitűnő előadásban. Nagy Vilma, Komlóssy Ilonka, Hídvégi Ernő és Kardos Andor szép előadást produkáltak.

A szabadkai színházat a jövő évi színházi idényre Micsey F. György jelenlegi székesfehérvári igazgató nyerte el.

Irodalom.

Magyar művészeti almanach. Az eddigiek-nél is változatosabb tartalommal jelent meg *Incze Henrik* dr. szerkesztésében a „Magyar művészeti almanach“ negyedik évfolyama. Telve hasznos és tanulságos dolgokkal, tarkítva kiváló íróink munkáival, versekkel, képekkel, a könyv igényt tarthat, úgy a művészvilág, mint a nagyközönség érdeklődésére. A munka szerzőjénél (Víg-színház) megrendelhető. Ára 2 korona.

Szerkesztői üzenetek.

V. J. Ungvár. Kezdetleges vers. Nem közölhető.

Dr. W. Iván. Nagyvárad. Csak eredeti cik-keket közlünk. A beküldött már máshol is megjelent s nem nekünk való.

M. G. Temesvár. Fr. E. Lugos. Kéziratok-kal elvagyunk halmozva, sziveskedjenek türe-lemmel lenni.

Imy. Az üdvözetlet köszönettel viszo-nozzuk.

Fehérszegfü. Ajánlatát elfogadjuk. Tessék hetenként 15—20 sornyi írást küldeni, de úgy, hogy legkésőbb csütörtök reggelre megkap-hassuk. Üdv az első női munkatársnak!

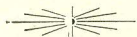

A kiadóhivatal üzenetei.

Érdeklődő. Budapest. Holló Guidó nincs megbízva lapunk részére hirdetések fel-venni.

Sz. Nagyvárad. Senkit sem biztunk meg azzal, hogy Nagyváradon részünkre előfize-tési pénzeket vegyen fel. Aki ezt teszi, kö-zönséges csaló. Ennek pedig köszönjük a leleplezéseket.

K. G. Berlin. Mi a lapokat minden eset-ben pontosan elküldjük. A hiba csak a pos-tán lehet. — Intézkedtünk.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS.

Január elsejétől kezdődőleg előfizetést nyitunk *A Színház* új évfolyamára.

Karácsonyi számunktól kezdve, érdekes újítást honosítunk meg előfizetőink számára.

Aki A Színháznak előfizetője, vagy azt egyes számonként vásárolja

hetenként egy belépőjegyet kaphat ingyen, a hat fővárosi színház bármelyikébe.

Ugyanis *A Színház* egyes számaiban, a közlemények sorai közé rejtve a következő jelzés lesz található: „E szám tulajdonosa nyertes“. Aki olyan szerencsés és azt a példányt kapja kézhez, amelyikben az említett jelzés fellelhető, a példányszám bemutatása után *A Színház* kiadóhivatalában, egy héten belől, átveheti a színházi belépőjegyet. *A Színház* hetenként közölni fogja a jelentkező szerencsés nyerő nevét.

Ez újításunkban pusztán az a szándék vezetett, hogy olvasóinknak megkönnyítsük a színházak látogatását; miután pedig anyerés eshetősége igen nagy, az olvasóktól függ, hogy igyekezetünk eredményes legyen.

A Színház karácsonyi száma rendkívül fényes és pazar kiállítású lesz. A vaskos füzet tartalma változatosnak, érdekesnek ígérkezik: az értékes közleményektől duzzadó karácsonyi számot pompás kivitelű képek fogják díszíteni.

Miután *A Színház karácsonyi száma* korlátolt számban készül, kérjük az olvasókat, hogy annak beszerzéséről idejekorán gondoskodni sziveskedjenek. *Előjegyzéseket és megrendeléseket elfogad A Színház kiadóhivatala.*

A karácsonyi szám ára: 20 fillér.

A Színház díszes kiállítása mellett a legolcsóbb képes művészeti hetilap.

Előfizetési ára: egy évre 12 korona, félévre 6 korona; egyes szám ára 20 fillér.

A SZÍNHÁZ

szerkesztősége és kiadóhivatala.
Budapest, VIII. Baross-utca 59. sz.

Szerkeszti: **Falk Richárd.**

Lapkiadó-tulajdonos: **Lenkei Lajos.**